

PRÆCEPTIONES
AD
VITAM INTER HOMINES

EX DECORO

EQVE CHRISTIANO INSTITUENDAM

AUCTORE

JACOBO DE LA FOSSE

E Congregatione Missionis Presbytero

ITERUM PRODEUNT, CŪRANTE
ET PRÆFANTE UNO EX EADEM CONGREGATIONE.

BIBLIOTHÈQUE S. J.

Les Fontaines

60 - CHANTILLY

PARISIIS

ADRIANUS LE CLERE ET SOC.

S. D. Papæ et Archiepiscopatus Parisiensis typ.

VIA VULGO DICTA CASSETTE, 29

MDCCLXIII

PRÆFATIO EDITORIS

Exiguus iste libellus tibi, optime Lector, non parum ex eo commendari videbitur, quod ab uno e primis discipulis sancti Vincentii a Paulo elaboratus fuerit. Vir enim sub tanto magistro ad omnia liberalioris imo et sacerdotalis vitæ officia institutus, honesti decorique habitus potiori jure leges præscribit.

Mirum igitur non est has præceptiones in Seminariis, quibus præfuere, seculo proxime elapso, Sacerdotes Congregationis Missionis, usu receptas fuisse,

ut eorum adhuc exstantibus regulis comperitur (*).

Equidem non diffiteor nos alio more ac majores nostri hodie vivere : nulla tamen tempore invecta est urbanitatis legum gravis immutatio ; vixque, re mature perpensa, unam et alteram Auctoris nostri præceptionem emendandam, paucas explicandas arbitratus sum. Illas stellula signatas loco suo reperies, notaque infra paginam subjecta usus hodie receptos indicabit.

Hanc igitur Epitomen rursus editurus, munus inire existimavi quibusque juvenibus, at præsertim Seminariorum et Collegiorum alumnis, omnino utile ; quippe quibus, nullo aut exiguo certe negotio, decori leges tam paucis coactæ præceptio-

(*) Cf. inter alia : *Règlements du Séminaire de Toul*. Toul, Simon Vincent, 1738. Art. 33.

nibus, iisque brevissimis, planæ perspectæque erunt. Auctor enim, sermonis perspicuitate haud neglecta, brevitati tamen potissimum studuit, prout ipsa suscepti operis natura exigebat, juxta illud Horatii :

Quidquid præcipies, esto brevis, ut cito dicta
Percipiant animi dociles, teneantque fideles(*).

Cæterum censeo hoc Opusculum, utpote elegantiori sermone conscriptum, dignum esse cui attendant viri litterarum studiosi ; simulque spero illud acceptum fore iis omnibus quos vetera novis conferre juvat.

His ego te paucis volebam, optime Lector. Vale, et meum hunc laborem æqui bonique consule.

(*) *Ars poet.*, v, 334.

VITA AUCTORIS

IN COMPENDIUM REDACTA

Jacobus Carborand de la Fosse, e nobili familia Tullensi oriundus, tertio kalendas novembris, anno 1621, Parisiis (*) natus est. Elucebant in eo, dum adolesceret, generosa indoles, mores integri, promptumque et expeditum natura ingenium : at præsertim tenera in Deum pietas, qua nihil præstantius, tot egregias animi dotes ipsamque generis nobilitatem collustrabat ; jamque ingenuus adolescens vitam

(*) Calmet, *Hist. de Lorraine* ; et post eum, Moreri, *Dictionn. histor.* ; Bouillot, *Biographie ardennaise*, false asserunt Jacobum de la Fosse natum esse Tulli-Leucorum.

agere austeriorem ac Deo devotam secum ipse meditabatur. Itaque, spretis mundi illecebris, adiit beatum Vincentium a Paulo, et Congregationi Missionis recenter institutæ adjungi postulavit. Octavo idus octobris 1640, cum annum ageret decimum nonum, voti compos factus, nomen dedit Congregationi.

Emenso religiosæ probationis studiorumque curriculo, sacerdotio initiatus est anno ineunte 1648, statimque juniores clericos in Seminario Sancti Caroli intra domum Missionis instituto liberales disciplinas edocendi provinciam suscepit. Hoc in munere, litterarum studio, quo summopere delectabatur, operam dedit, ac inter eos qui tunc temporis in humanitate præsertim latina erant versatissimi locum obtinuit spectabilem. At in primis *Tragœdiæ sacræ* (*) quas, ipso auctore, ju-

(*) Cf. Collet, *Vie de S. Vincent de Paul*. Nancy, 1748; tom. I, pag. 326.

niores alumni in domestico Seminarii theatro quotannis recitare solebant, et *Odæ panegyricæ in beatum Franciscum Salesium nupera apotheosi consecratum* (*) ab eo in lucem editæ, unanimi plausu excipiebantur; dignumque Santolio tandem adstitisse æmulum, ne dicam magistrum, communi suffragio doctissimi quique censuerunt.

Interim Sacerdotibus Congregationis Missionis cives Sedanenses in hæresim lapsos ad Ecclesiam reducere conantibus, Protestantium Academia Sedani constituta acriter obsistebat : nihil quippe hæretici intentatum relinquebant, ut pios Sacerdotes a proposito dimoverent. Ii vero Jacobum de la Fosse refellendis Protestantibus haud imparem fore, utpote experti ingenii virum, cogitarunt, eumque statim Sedanum accivere : neque res spem fellit; nam statim ac ille adest, res in

(*) *Trecis*, 1668, in-4°, p. 36.

melius vertuntur; obmutescit Protestantium Academia, et Catholici, longa oppressione dejecti, in spem eriguntur. Interea ut fidelibus animos adderet, pulcherrima edidit carmina (*) *In cruces solemniter depactas Sedani pia Regis et Reginae munificentia. Item, occasione accepta salutiferi signi, Parænesis lyrica ad Sedanenses heterodoxos.* At cum in ea Parænesi quatuor hæreseos duces nigriori colore eoque veriori depinxisset, concitato in se Protestantium furore, aliquandiu extra civitatem latuit, ne vitam in discrimen adduceret.

Sedata tempestate, Jacobus de la Fosse Sedanum reversus est, ibique, post multos contra hæresim insumptos labores, obiit pridie kalendas maii 1674.

Præter Opera supradicta, multa alia (**) cum versibus tum soluta oratione conscri-

(*) Paris, Blaizot, 1665, in-4°.

(**) 3 vol. in-fol. Cf. Collet, *Vie de S. Vincent de Paul*, tome I, p. 277.

psit, quæ in Bibliotheca Congregationis Missionis delitescabant. At versus finem seculi proxime elapsi, coortis in Gallia civilibus bellis, direpta fuit a perturbatoribus domus Missionis, omnesque Auctoris nostri codices manuscripti, una cum aliis pluribus, damno irreparabili eoque magis lugendo, perierunt.

LECTORI

Decorum, cujus præcipuas leges ac præceptiones tibi nunc offero, non solum inter pulcherrima humanæ societatis ornamenta locum obtinet; sed e præstantissimis etiam virtutibus una est, quam sub ipsius modestiæ nomine viri theologi nobis exhibent, cui muneris id incumbit, ut exteriorem hominis habitum ad rectæ rationis apices nutumque componat.

Quapropter, si tantopere necessaria est iis, qui vitam vivere volunt inter homines non penitus illiberalem atque sordidam, sed aliqua honoris et existimationis luce perfusam; quanto magis necessaria iis, qui et magnos in virtute profectus am-

biunt, et alios exemplo suo promovere discipiunt.

Præceptiones igitur, quæ hacce Epitome continentur, planam et minime lubricam utrisque aperient viam, quam si constanter sequantur, brevi comperient sese in tam amabili et reudenti virtute non parum profecisse. Enimvero hæc documenta et ipsius rationis dictamine, et hominum auctoritate bene institutorum, quibus scita urbanitas et decorum est curæ, nituntur; adeoque fieri non potest, quin ab iis exerrans, violatæ statim honestatis agatur reus, et illiberalitatis ac rusticitatis macula et probro inuratur.

Scio equidem nonnullos in hoc argumenti genere feliciter esse versatos. Verum, quia hunc sibi scopum maxime proposuere, ut teneram juventutem fingent ad elegantiam morum, pleraque documenta huic imbecilliori ætati, magis quam maturiori, congrua tradiderunt.

Visum est itaque hancce Epitomen con-

cinnare, in qua cujuslibet sortis et conditionis homines, etsuo statui et suo vitæ instituto consona et convenientia reperient, resque bene multas, de quibus altissimum apud alios silentium. Quod si subinde videmur ad minuta quæque descendere, id experientiae, quæ testatissima est, non solum juniores, sed etiam grandiores cujusvis fortunæ et conditionis, sive incitia, sive incuria, sæpius in rationes decori peccare, debet acceptum referri; in quo tanto est conspectius delictum, quanto illud in quo delinquitur et facilius et protritius est.

Porro, si quis ex hisce præceptionibus fructus percipere cupit, in animum inducat suum, nequaquam satis esse has carptim et perfunctorie legere; illæ ob oculos habendæ sunt, ad eas totius corporis habitus, incessus, conversatio, omnisque homo exterior identidem referendus, usque dum hæc scita corporis moderatio et decorum inoleverit, et radices altas jecerit.

Verum, ut hæc meditatio sive exercitatio nostra ex spiritu genioque christiani proficiscatur, proponendus animo Christus Servator noster, velut exemplar, in omni modestiæ, circumspectionis, humilitatis, mansuetudinis, aliarumque virtutum exercitio, quarum cinno et harmoge mirificus exurgebat nitor, et illud plenum illicii et aucupii decorum, quod sese in omni corporis motu, conversione, habituque sic explicabat, ut non solum homines sed et angelos in admirationem stuporemque traduceret.

PRÆCEPTIONES.
AD
VITAM INTER HOMINES
EX DECORO
EOQUE CHRISTIANO INSTITUENDAM

CAPUT PRIMUM

DE HONESTA ET SCITA CORPORIS COMPO-
SITIONE ET MODERATIONE.

1. Sive stas, sive sedes, sive in genua procidis, corpore sis recto ; capite quidem paulisper antrorsum inclinato, non tamen depresso et obstipo, vel horsum illorsum fracto et molli, neque levi de causa inscite volubili ; sed, cum necessitas efflagitat, graviter et decore motabili.

2. Frontem non contrahes, non caperabis, multo minus nasum corrugabis aut crispabis ; tacitus ne hianti ore, aut labiis

compressis esto. Quod autem spectat ad habitum vultus, cave ne sit tetricus, truculentus, aut attonito similis. Non renideat festivius, non sit explicatio; sed comem gravitatem, sobriam hilaritatem, suavem benignitatem placiditatemque respiret.

3. Oculos non habebis emissitios, et quoquo versus gyrantes, sed ut plurimum non nihil demissos et dejectos. Neminem fastidiose et elato nimis supercilio intuearis; dum quempiam alloqueris, oculos in ejus vultum ne defigas, præsertim si altioris meriti et fortunæ vel sexus diversi.

4. Cum manus ab omni officio feriantur, illas præ te in decenti et quietâ statione compositas habe, nunquam ad tergum reductas aut ingestas peræ; humerorum succussiones, alternationes brachiorum et crurum jactationes summopere devita.

5. Quoad poteris, neque barbâ aut capillos remulcebis, vultum non attrectabis,

nullamque corporis partem, quæ oculis non est pervia, coram aliis continges.

6. Ungues ne tibi sint prolixiores, aut sordibus oppleti; illos dentibus arrodere, vel palam circumcidere, et illiberale et putidum est.

7. Pactis in terra pedibus, idque exæquo sedebis; tibiis neque decussatis, neque divaricatis, neque etiam a sede plus justo remotis; cum defixo stas gradu, pes pedem non excedat, aut velut exorbitet.

8. Cum nares emungis, id fiat absque incondito clangore; semper sudario uteris, etiam cum nares pertentabis, adigente necessitate; ubi emunxeris, quod egestum fuerit, nunquam inspicias.

9. Quantum in te erit, caveas ne vasto et penetrabili sono tussias, aut sternutes, aut etiam spiritum ex alto cites; vel, cum resorbes animam, ore aut naribus strepitum, qui ab aliis percipi possit, edas.

10. Adverte sedulo, præsertim dum loqueris, vel alios loquentes audis, ut nulla

corporis incomposita agitatione te ipsum dehonestes. Caput in primis ne succutias; nec eo utaris ad sensa animi promenda, nutus tam ad tua, quam ad aliorum, verba adjungendo. A crebris manuum gesticulationibus et argutiunculis penitus abstineas. Ne identidem, absque necessitate, collare, zonam, chirothecas, sudarium aliudve contrectes; ne dextra vel sinistra caput indecore fulcias. Manus ad genua ne complices. Digtos distorquendo ne concrepes; nec ipsis aut pedibus tympanotribam agas. Demum attende ut, arrecto in pedes corpore, firmo hæreas gradu.

11. Observanda in vestitu gravis quædam concinnitas et munditiâ, ab omni affectatione procul et ostentationis significatione. Vitanda pariter nimia vestium circumspectio et supervacanea earum compositio.

CAPUT II

DE INCESSU.

1. Incessus neque incitator sit neque cunctator ; non sit ad artificium compositus, neque levitate illiberalis et desultorius, sed ex decora et comi gravitate dimensus.

2. Cum graderis, cave ne antrorsum corpus inflectas, neve inconcinna jactatione conquasses. Non habebis manus pendulas. Inter eundem pedibus supplodere, solum corradere, invenustum est; multo magis plures gradus unico ascensu superare.

3. Ne unus tecum rideas aut colloquere : neque fructus aut flores inter ambulandum, neque etiam frondes e seipimentis hortorum pergulive carptim decerpas.

4. Si cum spectatiore te ipso ambulas

nisi substiterit, ne subsistas ; ne ipsum in-
cessu prævertas ; in pergulæ aut ambula-
cri meta et flexu prior ne te convertas,
sed simul, tuncque non humeros sed ei
vultum offeres.

5. Peccas in rationes decori, si cum
amplioris cujusdam status homine gradu
ambulas æquato ; paulisper reducto et
citeriori oportet ; spatium semipedis inter-
jaceat, ita tamen ut commode obaudiri
possis.

6. Cum æquali ex æquo ambula atque
justim ; non tamen prior semper te ipsum
obverte, aut in medio sæpe resiste, ni qua
postulaverit necessitas.

7. Quando plures paris fortunæ et con-
ditionis simul gradum conferunt, decori
lex obtinet, ut qui obeundo pergulam aut
cubiculum medii fuerunt, cum ad metam
perventum est, in ipsa conversione dent
se ad latus, iisque meditullium linquant,
qui ab ipso longius distabant ; quod dein-
de illi, cum emensi sunt ambulacrum,

præstare debent ; atque hoc revolutis vicibus et alternatim (*) factitandum.

8. Si duorum medius incedas, qui inter se quidem sint æquales, te vero inferiores, nunc ad istum, nunc ad illum te ipsum convertes ; quod si inæquales, frequentius ad honestiorem et ornatorem. Qui stipant medium, ad eum semper et cum eo, non vero ante neque post, sese convertent.

9. Cum honoratior et superior, cui comes adjunctus es, aliquem privatim et secreto alloquitur, paulo te subducas oportet, ut ea quæ dicit, nisi te invitet ad accedendum, obaudire non possis. Si una cum eo vel aulam vel cubiculum intras, ne his quos alloquitur te adjungas, sed juxta januam restites. Quod si ut accedas inuit, non tamen ex æquo consistes, sed

(*) Mutuam hanc ad latus conversionem identidem observare decet ; id vero alternis semper vicibus præstare, nimis esset importunum.

paulisper ad latus infraque te subduces. Si autem necessum fuerit te loqui, id cum debita honoris et reverentiæ significatione præstabis, caput subinde detegendo interrogatus, loquendo parce et considerate, ac nunquam ei contentiose obstrependo, cui datus es in comitem.

10. Decorum petit, ut quis ingrediens cum spectatioribus locum semper digniorem ipsis deferat : dextrum nempe, si duo simul ambulant ; si vero tres aut plures, medium. At dum per vicos aut secundum muros inceditur, locus honoratior, apud nostrates Gallos, vulgo censetur qui magis est propter murum, vel in superiori parte pavimenti ; in cubiculis autem et aulis, qui magis est ab januis.

11. Si una cum multo potentiore inambulas et ipsi collibuerit sedere, stabis juxta, dum invitet ad considendum, tuncque geres morem cum significatione comioris observantiæ, capite nimirum discooperto, infraque ipsum sedebis.

CAPUT III

DE QUIBUSDAM ACTIONIBUS ET OFFICIIS INTER HOMINES.

1. Cum spectatiores et honoratiores adibus, nonnullo corporis flexu et demissione veneraberis, itidem in digressu : hæc autem corporis incurvatio tanto major esse debet, quanto quos colis digniores.

2. Si te convisunt sublimioris gradus homines, statim, de eorum adventu monitus, ibis obviam, honoris causa ; tunc ad locum deduces, in quo id hominum genus urbana allocutionis societate excipitur ; deinde ad considendum offeres sedilia. Enimvero decoro aperte et indubie repugnat, vel eos stantes relinquere, vel cum ipsis ambulare, nisi liquido constet illos ita velle. Postulant autem officia urbanitatis, ut, cum digrediuntur, eos extra domus januam deducas, et, antequam

intro te referas, oculo prosequaris abeuntes. Quod si rheda, vel gestatitia esseda, vel equo venerint, opperiendum est tibi, donec ascenderit, ut honorifico corporis salutes flexu, et, cum abierint, domum te recipias.

3. Coram illustriore, quem tu honoris causa inviseris, nec in currum nec in equum ascendas; sed pedes potius aliquantulum procede.

4. Majori te et digniori allocutionis causa accedenti, imo et æquali, nisi familiaritas et necessitudo excuset, assurge.

5. Cubiculum superioris, si quando inibi est, capite cooperto ne intres; majorem te adeundo, ubi ubi sit, pileum tibi eximes; id quoque, dum pertransit, præstabis, sed etiam interjecto spatio, pro ratione dignitatis.

6. Nemini te honestiori quovis modo innues ut tegat caput, nec ipse teges nisi invitatus, idque cum alter se cooperuerit. Semel atque iterum invitatus ad te-

gendum caput, pugnaciter non resistes, nisi forte prima et secunda vice, qua hominem altioris fortunæ invisis, ut tertio inculcet, expectandum putes.

7. Inter æquales, post salutationem mutuo honorificam, et compellationem ad tegendum caput, cuius jus est sese obtinendi : at loci ambire principatum, aut pertinaciter detrectare oblatum, utrobique peccatur. Unusquisque in sua domo debet æquali potiora cedere.

8. Neminem coram te, aperto diu capite, patieris, nisi illi dignitate longe antecellas ; neque etiam pluries, quam semel atque iterum, primas minori deferes, quas sine aliqua inurbanitatis nota nequit acceptare.

9. Cum aliquis prætertransit altioris meriti et prærogativæ, stare te addecet, imo et regredi, præcipue ad januarum introitum, aut ad locorum angustias, ut ipsi congruum spatium relinuas ; in ascensu vero et descensu, qui ad murum

locus est, ut pote facilior et commodior, relinquendus.

10. Si quis honoratior te supervenit dicturus aliquid ei quocum sermonem misces, digredi occipe, nisi te remanere velit. Par etiam ratio, dum cujuspiam cubiculum intras quem aves alloqui, si eum cum æquali fabulantem invenis, multo magis si cum superiore. Idem quoque tibi observandum inveniendi superiorem in loco quem subis, si nihil tibi cum illo.

11. Superiore vel exornatiore locum, in quo tu es, subeunte, sta corpore in pedes arrecto et capite detecto, usque dum sederit et caput sibi contexerit : idem erit corporis habitus, atque eadem honoris significatio, dum ipse egredietur et penitus abscedet ; interim autem superse- dendum et actione et confabulatione.

12. Ad cubiculorum januas, parcente velut manu et marculo clementer recessili pulsabis, interjecto, antequam iterum et tertio pulses, congruo temporis

spatio ; et hoc dispensatur habita personarum ratione.

13. In cubiculum, reductis protervius et cum fragore januis, maxime si homines altioris dignitatis inibi sint, ne irrumpas. Eadem cautio sit tibi in egressu, dum occludis fores.

14. Si præstantioris fortunæ vir assidere te sibi jubet, sedile, quod est præsto, captabis humiliter ; nihilominus oblatam sedem contumaciter deprecari, illiberale et importunum est.

15. Cum honestiores alloqueris, corpus tibi ne adminicules, nec ad ipsos propius accedas ; sed unius circiter gradus spatium interpone.

16. Nemini te ipso præexcellentiore dicas : Ut te habes ? nisi morbo distineatur.

17. Medicinæ ignarus, ne præscribas ægris remedia, quos invisis. Ne arteriam digitis explores, nisi jus in illos obtineas ; sed id nequaquam usurpabis erga personas verecundioris sexus.

18. Sive das aliquid, sive recipis, manum osculo prælibabis (*), etiam inter compares.

19. Neminem toga vel pallio laceses, quem cupis alloqui; nec etiam quemquam honoratiorem verbis aut signo advocabis, sed ad hunc te conferes; nec eum, de quo fit sermo, digito designabis.

20. Manuscripta, libros, aut alia id genus, absque domini consensu, nec inspicias, nec cûriosius attrectabis; neque etiam ea, quæ a quoquam leguntur, furtivis oculis occupanda.

21. Quoad poteris, neque dormitabis, aliis loquentibus; neque sedebis, stantibus; neque ambulabis, consistentibus; neque pulicem aut aliud putidum insecti genus conficies.

22. Etiam inter æquales dorsum foco non obvertes, ligna absque necessitate non compulsabis, non propius accedes,

(*) Mos iste jamdiu obsolevit.

sed locum facies adventantibus. Calceos aut crepidas, ad calefaciendum pedes, sibi eximere, idque coram superioribus et honoratioribus, vetant omnino leges decori.

23. Non sternutabis, non screabis sub aspectum aliorum, sed te ipsum subduces. Non missilem screatum explodes, neque inspues muros, neque de fenestra in subjectam viam sputabis; sputum si viscidum, pede opprimes (*). Quem alloqueris, cave ne forte divaricantis salivæ aspergine dehonestes; quapropter spatio distabis legitimo.

24. Ab oscitatione, quoad poteris, abstineto, maxime in congressu et confabulatione : quod si ineluctabilis est, absque sonitu et absque loquela, manu ori præpansa vel sudario, tantisper aversum oscitare par est.

(*) Sputum, coram aliis, in terram mittere vetat omnino lex decori; sudario, domi saltem, utendum est.

25. Pluribus ad deliberandum congregatis, præsentē superiore qui aliorum captat voces et suffragia, unusquisque, quoties sententiam rogatur, toties caput discooperire debet, aut etiam dum, præfatus veniam, proponit aliquid cœtui. Attamen, si moderator exedræ prius invitaverit ad cooperiendum, tunc licebit ob- tecto capite loqui.

26. In conventu et congressione multorum, manum protendere transversim, et sub os superioris aut honoratoris, ut quidpiam alteri des, vel ab eo accipias, est perquam invenustum. Sed ratio humanitatis exigit, ut illud pone et a tergo ipsorum tradas aut capias. Cum autem ab una parte ad aliam migrare cupis, cave ne eorum prospectui obstruas quibus observantiam debes, nisi necessitas excuset, idque impetrata licentia.

27. Cum aliquos invisis, præsertim ægrotos, aut quibus tempus pretiosius est, quales sunt viri aut pietatis officii,

aut studio addicti, aut aliis occupationibus districti, ne longus esto : quapropter, cum eos alloqueris, officiosas verborum blanditias usurpari solitas supprime, vel, quantum fieri potest, præcide et castiga, tuamque de ipsis honorificam existimationem signis potius exterioribus, quam inani verborum profluentia, contestare.

28. Supersede affectatis et interpositis officiorum deliciis, quas consecantur nonnulli, qui ad singula quæque verba honoris debitam sibi pensitationem studiose propulsant, quique crebriores tenuitatis suæ excusationes et languidas fucatæ cujusdam modestiæ præfationes suis interserunt sermonibus. Pari studio illiberalem prorsus et sordidam adulatorum hominum facilitatem devitabis, qui in rem suam omnes ex æquo probant affectus, omnesque cum bonas tum malas eorum dilaudant actiones, quibus placere gestiunt. Quod autem spectat ad necessarias justasque honoris et urbanitatis si-

gnificationes, rem totam ex usu apud sapientes recepto, ex more patrio, tempore, ætate, hominumquæ conditione definire poteris, vitato non minus excessu quam defectu.

CAPUT IV

DE COLLOQUIIS ET SERMOCINATIONIBUS.

1. Operam dabis sedulam, ut conversatio sit modesta et verecunda, non austera aut præpedita; ut sit libera et jucunda, non futilis aut dissoluta; ut sit suavis et urbana, non affectata aut putide blanda; ut sit explicata et effusa, non tamen inconsiderata et insulsa; denique ut sit utilis, accommodata et grata iis quibuscum sermonem conferes.

2. Voce utendum neque tardiori neque volubiliori, sed castigata: ne sit asperior, ne sit fractior, neque etiam elatior atque contentior, quam necessitas postulat; sed neque depressior, et obscurior quam par auribus.

3. Abstinentum a vocibus plebeium quid et trivium sonantibus, multo magis a verbis petulantioribus aut æqui-

vocis, nescio quid minus castum innuentibus.

4. In dictis salibusque ad relaxandum animum natis, temperamentum adhibebis, ne in aliquorum dissolutos mores diffluas, qui nihil sobrii hominis et serii in consuetudinem quotidianam afferunt, quique, tanquam moriones, nugis suis et stultiloquio, verbis incompositis, actionibus ridiculis plane et invenustis alios exhilarant, aut, quod criminosius, res sanctas et proximi defectus traducunt atque subsannant.

5. Si ridendi causa defuerit, ridere caveto ; si qua dabitur, sonore et indecenter ne rideas.

6. Ambitiosior verborum circumductio, acute dicta per vim expressa, et longius accersiti sales, ac omnis ostentatio a familiari hominum congressu et consuetudine est ableganda.

7. Neminem aculeatis, despoticis aut fastidiosis vocibus percellas ; sed verbis sem-

per utere observantiam et reverentiam indicantibus, erga eos potissimum qui aliqua præfulgent dignitate : imo, et coram illis, ob majorem reverentiam, abstinere debes a dictis factisque iracundiam spirantibus, etiam in eos qui tibi subjacent.

8. Viro colloquens spectato et gravi, hasce compellationes honorificas usurpabis : *Domine*, *Monseigneur*, *illustrissime Domine*, *Domina*, et cætera hujusmodi, pro dignitate cujusquam, post has nimirum voces, *tu*, *ita*, *non* ; v. g. : *Tu ipse es, Domine* ; *Oro te, illustrissime Domine* ; *Ita est, Domine*, etc. Adhibenda tamen cautio, ne hæ compellationes sua crebritate iis, quibuscum agimus, odiosæ et onerosæ sint : nunquam autem post hæc verba, cognomen subjunges hujus ad quem loqueris ; v. g. *Domine Semproni*, sed tantum, *Domine*.

9. Hasce dicendi formulas, neque viva voce, neque picta, nisi forte cum inferiori-

ribus, usurpabis : *Allubescet tibi hoc dicere ; Facies, si gratum fuerit ; Ibis, si placet ; Gratum sit ut faciam ; Animo hoc repones tuo ;* et id genus alia, quæ specimen alicujus auctoritatis habent ; sed verba assumes idem liberaliori et honestiori modo significantia ; v. g. *Etiam atque etiam oro, ut hanc mihi gratiam imperitias ;* vel, *ut gratum et acceptabile sit, etc. ; An tibi collibitum, an animo gratum ? Hancne gratiam, Domine, velles imperitari ?* etc. ; *Si non intempestivum judicares, aut, Si colliberet, etc. ; Expediat necne, Domine, judicium tuum esto ; Prudentiæ tuæ rem permitto, etc.* Vitabis quoque hoc dicendi genus : *Mene intelligis ? Capis quæ dico ? Tu me sefellisti ; promissis non stetisti, etc.* Substitues autem, præsertim dum virum alloqueris meritis gravem : *Satin explico meam mentem, Domine ?* vel : *Nescio an conceptum belle exprimam ; Forsan non satis mentem aperio ; Quæ mihi pollicitus eras, exciderunt animo ;* vel : *Quorum mi-*

hi spem feceras, ea fortassis exsequi non potuisti, etc.

10. De se vix loqui et nihil ad existimationem hominum, et, cum exigit necessitas, paucis, modeste, absque aliorum despectu, et sui ipsius præ cæteris commendatione, decoro maxime consentaneum.

11. Aliena a tempore, a loco, a personis, nimirum tetrica in confabulationibus, abjecta et inania cum sapientibus et eruditis, subtilia et sublimia coram simplicibus et indoctis, effundere, absurdum est et prorsus insulsum. Sed vide ne unquam odiosa rerum commentitiarum, aut etiam somniorum narratione, auditores inaniter distineas.

12. Cum viros alloqueris vel auctoritate vel perspicacitate pollentes, expedi paucis. Agens de negotiis, ne totus sis in proœmiis et deprecationibus, sed ad rem confestim veni, si suaviter hoc fieri potest. In contextu sermonis nec digrediaris

crebrius, nec dicta jam importune repetas.

13. Priva et domestica ne enarres, nisi intimæ admissionis hominibus, aut iis a quibus vel consilium vel subsidium speras. Quidquid adduces in medium, sive negotium sive historia sit, paucis perstringe, præsertim dum res tenuior et protritior, aut si insuavem advertis et auditoribus injucundam. Cum autem aliquid narras, cave ne putida compellatione, *Numquid vera dico?* etc., adstantium approbationem petas, multo magis ne cubito impetas. Neminem rumusculi, nisi constet ipsi haud ingratum fore, allegabis auctorem.

14. In congressionibus et colloquiis, etiam inter æquales, de re in medium adducta sobrie et considerate disseras. Pertinax silentium et inconditam oris profluentiam evita. Occipientes loqui ne interpella, etiam si probe scias quid sint dicturi; at eos permitte rem ad fi-

nem deducere, eosque obaudias pacifice et composite, nullis avocamentis distractus, nec lectione, nec actione, nisi necessitas exigat, idque cum bona adstantium venia, si aliis non præemines.

15. Multis in unum congregatis, nisi sis omnium spectatissimus, vel id expedire liquido constet, sententiam tuam de re proposita, nisi rogatus, ne interponas; cum autem opinionem tuam affers, ne longis involve ambagibus, sed ad rem et ad quæsitum recta veni.

16. Opinioni aliorum levi de causa ne relucteris, tuam acrius et pertinacius ne propugnes; in rebus autem problematicis dissentientes ne condemna.

17. Nihil dicas, nisi re antea tecum perpensa et bene congesta; alteri ne respondeas, nisi finem dicendi fecerit; verba ne suppedites cuiquam, quamvis ægre et cunctanter loquatur, nisi forsitan ipse velit, aut cum intimo et familiari tuo privatim confabuleris.

18. *Interveniens colloquiis, cave scisciteris de quo sit sermo, nisi aliqua auctoritate et prærogativa polleas. Quod si sermocinatione supersedissent tui causa, scite et comiter postulabis, ut inceptum sermonem pertexant; verum qui ocepit loqui, debet in pauca conferre sermonem, si qui adventat peculiaris sit meriti et dignationis.*

19. *Quæ nihil ad te, ne curiosius explores; rumusculos et dissipatos hominum sermones ne colligas, ut temere in medium adducas; de futuris et dubiis eventus, quæ nulla conjectatione assequi potes, maxime de his, quæ silentio premi par est, ne colloquaris.*

20. *Naturæ corporisve defectus in aliis tibi odio esse nullatenus commonstres, neque etiam curiosius inspectes, aut de his moveas sermonem absque necessitate, multo minus joculari imitatione, aut exprobratione, aut aliter, traducas.*

21. *Admonitiones et reprehensiones*

animo et comi et grato semper admittas si quid in te peccatur irreverentiæ, prudenter et cordate dissimula, sed ne usurpes auctoritatem admonendi, carpendi et suggillandi eos qui tuæ disciplinæ non subjacent; nisi christiana charitas exigat, idque adhibito prudentiæ condimento.

22. Qui, quod in se est, fecit, etiam si res spem fefellerit, eum ne vituperes. Neminem iratus aut tono vocis perturbationem sonante carpas; verum adsit moderatio, placiditas et prudentia.

23. In consortio plurium, nemini quidpiam instilles in aurem sive insurres; quod si necessum sit, subduc paululum et segrega quem aves alloqui, petita prius venia ab aliis, aut ab eo qui forte cœtui præsidet, ac paucis rem expedi.

24. Pluribus in unum conciliatis, si quis dignitate præfulget, ad hunc omnes sermonem dirigere par est; nunquam

vero licet cum quodam privatim et arcano colloqui, ipso præsentē; quod si voce submissa alteri aliquid insinuet, omnino convenit ut alii non obaudiant.

CAPUT V

DE DECORO IN MENSA.

1. In epulari accubitione, brachio vel manibus inniti mensæ, est apprime invenustum; itidem cubito assidentes compulsare; neque minus contra decori leges, resoluta et inerti corporis habitu, et molli quadam supinitate in suo sedili deliciari, cutem scalpere, pedes agitare, aut caput absque necessitate huc et illuc convertere.

2. Tussire, sputare, emungere, absque ulla necessitate, res est odiosa et summe fastidiosa; quod si fieri aliter nequit, mantelum ori opponendum, præsertim dum mungendi necessitas invadit, vultusque paululum subducendus in eam partem quæ vacat; providendum autem ut quam minimo id fiat strepitu, maxime inter

prandendum, aut a mensa dum surgitur.

3. Mantile explicare, manum exerere in appositas dapes, antequam præcellentior inceptaverit, ab epulari decore remotissimum est.

4. Oculos curiosius quoquoersum agere, aut in convescentes aut in alimentum defigere, hominis est et gulosi et plane inurbani.

5. Ubi id moris receptum est inter vesendum confabulari, cave ne malis fartim eminulis alloquaris, neve inani verborum profluentia labores; parce, circumspecte, sobrie loquere; sed in primis attende, ne coram convescentibus, in quemquam, etiam domesticorum, ullum excandescentiæ motum expromas.

6. In aliena mensa chironomi aut structoris munus ne usurpes, aliisque cibos divides, nisi tu auctoritate præpolleas, aut dominus, qui te excepit, ad illud invitet, aut inter admodum familiares convescaris.

7. Ne edas præfestine; bucceam, altera nondum trajecta, ne superingeras, neque tam grandem, ut os indecore oppleat, immittas.

8. Ne in alimentum, arcuato velut corpore, propendeas, sed tantillum conquisce, dum liquida ad os defers, et statim redi; at discave ne teipsum, defluente succo, vel mappam conspurces.

9. Animum suum in cupedias et in escas elegantioris salivæ dicto factove ostendere, opimiora et lautiora curiosius carpere, manum in fercula remotiora protendere, de cibis sermonem impensius habere, dyscolum sese præbere, et alia id genus peccare, ligurientis est et avide catillantis.

10. Admota ad os scutella, jus herbis et pane maceratum sorbere subrusticum est; cochleari non omnino oppleto utaris, fundum scutellæ illiberali sonitu ne corradas.

11. Cibum in os ingerere altera manu,

et fere semper dextra, lex est decori ; at comite cultro, et putidum et agreste.

12. Ossa ne suctim emedulles, ne ad os admoveas et applices, ut circuminductam carnem arrodas ; sed cultro exime, super quadram repone, et, si furcilla adest, utere ; si non est copia (*), digitis carpe.

13. Inter mandendum et inter bibendum illætabilem strepitum ne excita, neque statim ac bibisti, quasi oppresso spiritu, animam resorbe ; ossa, aut si quid in fructibus duratum, ne cultro aut dentibus comminue.

14. Carnes manu atrectare, dum fuscinulæ copia, inurbanum ; digitis vero adipe perunctis capere, invenustius ; eos avido linctu, præsertim sonoro, quasi ligurire illiberalissimum. Ergo mantili de-

(*) Memento Auctorem scripsisse seculo decimo septimo, quo tempore furcillarum usus nondum erat omnino vulgaris.

tergebis, et, si opus est, turundulæ panis affricabis, itaque delibutam comedes.

15. Ne perfla cibos nec juscula, ut defrigescant; panem aut aliud quid præmorsum in catinum ne intingas, diversæ rationis fercula ne commisceas aut absurda decapulatione confundas, nihil prægustatum aliis offeras.

16. Rejectamenta, ossa, insipidas cartilagine, spinas piscium, cortices et putamina fructuum, item ossicula duratea, ab ore manu quidem excipies, et ad oram quadræ repones; quæ autem commansitata transglutire nequis, subducto parum vultu, carpes manu, et in terram, servato decoro, absque ulla nausea, abjicies; si fluida sunt, despues (*).

17. Integram et solidam panis molem,

(*) Illud summopere vitandum est, etiam cum aliquo palati detrimento; at, si urgeat necessitas, hujusmodi rejectamenta ad oram quadræ, cautim et quasi furtiva manu, occultanda sunt.

aut ad dimidias sectam butyro ne inducas, sed lamellam aut frustum congrue succisum obline. Panem super mappam aut quadram incidere est invenustum. Crustam absque sua medulla edere, non est hominis liberaliter instituti.

18. Patinas in subjectum cochlear, ad eliquandum embamma, invertere decoro perquam repugnat; at catinos panis turunda detergere, perediam sapit; residuum quid esto.

19. Ne pocillatori innuas ut tibi misceat, antequam spectatissimus convivarum poposcerit. Dum autem assides inter disparis dignitatis viros, conversus ad minus spectabilem, quod tibi porrigitur, accipe. Scyphum ne ita impleas, ut exuberet, neque largius infundi sinas quam uno haustu exsiccare possis, nisi mos sit receptus cyathum cum residuo juxta se reponere. Buccella nondum trajecta, nec, oculis alio defixis, bibe. Labra ante et post detergito.

20. Fac ipse finem manducandi, cum alii fecerint; imo præverte, si honorationes multo sint.

21. Sudorem vultus, proluviem nasi ne abstergeas; dentes ne scalpas; os ne coluas in mensa, neque ipsa solutus, propalam.

22. Accumbens cum magnatibus, neque pallium (*) abjicies; neque pileo caput operies; neque philotesio (**) cratere propinabis, vel ipsis, vel cuiquam, quamvis honorifice provocatus; cum manum a patina nondum reduxerunt, cave ne tu immittas; cum aliquid obsonii tibi impartunt, aut

(*) Pallii nomine intellige mantellum illud talare quo etiamnum, decori gratia, uti solent viri ecclesiastici bene instituti, quoties foris prodeunt, aut saltem quando magnates invisunt. Hoc igitur mantellum servabis; penulam vero, aliaque id genus vestimenta, priusquam ad mensam accedas, depones.

(**) Philotesio cratere propinare idem est ac alicui salutaria bibere, quod ex Anglis Galli dicunt: *porter un toast*.

singulari aliqua observantia et comitate dignantur, **gratum animum** voce vel nutu ad obsequium composito testaberis. Tandem ratio decori obtinet, ut ante non surgas quam e mensa digrediantur.

CAPUT VI

DE RATIONE CONSCRIBENDI EPISTOLAS.

1. Cum ad spectatiores scribis, inter ipsam honorificam salutationem et epistolæ initium, tantum spatii et intactæ papyri relinque, quantum eorum dignitas et gradus exposcit. V. g., si tenuioris status fueris et fortunæ, scribens ad Episcopum, aut ad optimatem, vel ad dominam præexcellen-
tioris dignitatis, paginam ab hisce vocibus *Domine*, *Monseigneur*, *Illustrissime Domine*, *Domina*, etc. usque ad primum epistolæ versum, sines ad dimidias vacuam, idque plus minusve pro dignitate personarum ad quas scribis, et quatenus te antecellunt. Quod si meritum ac dignitas haud tibi perspecta sit, satius est plus quam minus intervalli relinquere, quandoquidem redundantior officii significatio vix quemquam offendit ; at honoris et

observantiæ defectus ut plurimum exulcerat. Scribens ad homines mediocris quidem fortunæ, alicujus tamen dignationis, tantum spatii sines a scripto immunis, quantum duo vel tres digiti transversim positi occuparent : inter æquales autem et valde familiares, paulo minus intervalli.

2. Quantum fieri potest, primam epistolæ periodum ne ab eodem, quo personæ, ad quam scribis, dignitatem indicasti, vocabulo incipias : exemplum esto ; post hæc verba, *Domine, Domina*, ne immediate et nullo intervallo addas, v. g., *Dominus Sempronius*, vel *Domina Sempronia me invisit*, etc.

3. *Has ad te scribo; Quas ad me scripsisti, nuper accepi; Tuas ego recepi*, et alia id genus, aures quidem latinæ ferunt, at non gallicæ. Dicendum autem : *Has ad te litteras scribo; Hoc ad te scribo; Tuas accepi litteras*. Si vero scribis ad hominem alicujus meriti, hac honoris præfatiuncula

aut circumductione uteris : *Epistolam accepi, qua me dignatus es, vel qua me cohonestasti.*

4. Cum homines exquisitoris notæ et sublimioris dignitatis, sive picta, sive viva voce alloqueris, *tu* (quod nos Galli per *vos* efferimus) transfigurabis in epithetum dignitatis : v. g. quando dirigitur ad Summum Pontificem, vertes in substantivum, *Vestra Sanctitas*; ad purpuratos Romæ Proceres sive Cardinales, *Vestra Eminentia* ; ad Archiepiscopum et Episcopum, *Vestra Amplitudo* ; ad Ascetas, seu, ut aiunt, Religiosos, *Vestra Reverentia* ; ad Reges et Reginas, *Vestra Majestas* ; ad Principes, *Vestra Celsitudo* ; ad Principes vero filios Regum, *Vestra Celsitudo Regia* ; ad Legatos, etc., *Vestra Excellentia*. Porro, ut hæc importuna et frequentior titulorum repetitio aliquo novitatis aucupio temperetur, inserendum est ipsis pronomen *tu*, quod Galli efferunt per *vos*, idque alternis.

5. In epistolis quæ scribuntur ad personas aut dignitate commendabiles, aut aliqua existimatione florentes, hæ voces identidem adhibendæ: *Illustrissime Domine*, aut *Domine*, vel *Domina*, vel *Domicella* (si tamen hoc verbum patitur latini sermonis castimonia), idque habita ratione dignitatis; at non sæpius quam par est, neque promiscue aut temere. Hæ cautiones sunt: 1° In una eademque periodo, quantumvis protensa, ne iterentur. 2° Nulibi inserantur, unde, ex præcurrentibus et subsequentibus vocabulis, amphibologia nasci possit; v. g. *Famulus est, Domine, multum fidelis*. 3° Neque statim post has voces, *Vestra Amplitudo*, *Vestra Excellentia*, *Vestra Celsitudo*, et cætera id genus (quanquam possunt ante) subjungantur.

6. Usurpandæ sunt maxime post illud pronomen, *Tu*, seu, *Vos*; v. g. *Tu, Domine, rem digessisti*, etc. Collocari etiam commode possunt post has voces incept-

tivas, *nam, sed, cæterum, denique, certe, haud dubie, quapropter*, etc. Vitanda tamen crebritas tum in epistolis tum in quotidiano sermone.

7. In dandis epistolis redditarum mentio semper facienda est, imo et singularum dies attexenda, nisi forte ex responsione ad quosque apices et articulos, satis superque innotescat nos eas recepisse.

8. Cum quispiam æqualis, multo magis cum superior per epistolam dissentanei argumenti plura nobis expedienda commisit, officii lex et ratio deposcit, ut ad singula rerum capita accurate, præcise et articulatim respondeamus; nos videlicet esse facturos, ut provincia quæ nobis demandata est ex voto expediatur, vel, si jam obierimus, par est id significare. Quod si aliquid quod in nobis receperamus, propter ineluctabilem difficultatem, infectum sit, muneris nostri pars est id proponere, quo resciscamus ab illo rationes et media rem dextre

capessendi, obicesque tollendi, aut quid in illo rerum cardine sit agendum.

9. Diem, quo quid factum est vel fieri debuit, exprimere et assignare dum cupis, cave ne, nominato hebdomadis die, id facias in hunc modum : *Sabbato*, vel *secunda feria res perficietur*, etc. Enimvero hisce vagis et indiscretis vocibus non liquido constat ei ad quem scribis, quis sit hic dies, nisi ad ephemeridas, quod esset onerosum, recurrat; sed dies mensis numero designandus. Exemplum esto : *Decimo quinto*, aut *vigesimo die instantis mensis fiet*, vel *factum est*. Licet etiam in hunc modum : *Heri*, *nudiustertius*, etc., *in crastinum diem*, *in comperendinum*, *post quartum diem*, etc. Enimvero si epocha aut dies mensis ad epistolam accurate appositus erit, quotus dies indicetur, facile et primum erit colligere. Nihilominus fallit regula, et non habet locum in epistolis, quas scribimus ad aliquem tam parvo a nobis distantem inter-

vallo, ut ipsomet die aut sequenti reddi possint.

10. Scribendi character sit simplex, mundus, in affectatus, et quotidiano sermone proximus : studendum ergo ut stylus sit pressus, limpidus, ac de facili et suggerente genio profluens, intra tamen et prudentiæ et observantiæ fines, rebusque sit conveniens. In miscellanea epistola non est opus singula quæque suis momentis et articulis connectere, sic enim in immensum cresceret; sed pro rerum capitibus et argumenti varietate ad lineam recurrendum.

11. Peccatum est in rationem decori et observantiæ, alios per eminentiorem salutare, aut ipsis aliquid munii injungere. Cum autem scribimus ad æquales, vel non multo præstantiores, ea quidem libertate uti possumus, sed verecunda : v. g., *Æqui bonique consules, si hic ego Lentulum tuo adminiculo salutem; aut : Etiam atque etiam rogo, ut Lentulum de*

mea in ipsum inviolabili observantia certum facias, etc., dummodo is, quem hujusmodi salutationibus compellamus, nobis non sit longe honoratior; alioquin illa per alios salutandi libertas præcidenda.

12. Solemnis est epistolarum clausula per aliquam honorificentiae significationem; sed nonnulla hic observanda veniunt: 1° Ne genitivo aut dativo casu terminetur; itidem ne hac voce *per*; v.g.: *Ut gloriosum titulum obtineam tui, Domine, obsequentissimi servi*, etc. (hæc autem dico gallicæ linguæ obsecundans, non latinæ). *Nullum est officii genus, quod tibi non sit præstandum per tuum, Domine, servum*, etc. *Spero fore ut hanc gratiam non recuses tuo, Domine, servo*, etc. 2° Rectum et accusandi casum clausulis accommodatiores, v. g.: *Tuus sum, tuus, quoad vivam, Domine, servus*, etc. *Hanc mecum, quæ tua est humanitas, gratiam ineas, ut me reposes tuum, Domine, servum*, etc.

13. Subscriptiones et honorificæ significationes, habita ratione personarum, ad quas scribis, sunt variandæ : v. g. subditus ad Regem scribens ita subscribet : *Rex*, vel (ad Regem Galliæ), *Rex Christianissime, Vestræ Majestati humillimus, obsequentissimus ac fidelissimus servus et subditus*. At filius ad patrem, nepos ad patruum sic subscribet : *Domine, honorificentissime Pater*, aut *Patruæ, tuus humillimus et obsequentissimus filius*, aut *nepos* ; frater ad fratrem, aut consobrinus ad consobrinum sic concludet : *Tibi humillimus servus, et amantissimus frater*, aut *consobrinus*. Si vero pariter ad parem sermo, cum quo maxima intercedat familiaritas, in hunc modum : *Tibi humillimus servus*. Quod si persona, ad quam scribis, haud ita familiaris, vel sit alicujus dignationis : *Ego sum humillimus et obsequentissimus servus*. At scribens ad hominem altioris dignitatis, ita claudet : *Tuus humillimus et obsequen-*

tissimus servus. Et sic a fortiori dum scribit inferior ad superiorem et eminentiorem.

14. Quod autem spectat ad congruentem et concinnam harum vocum posituram, usus obtinuit ut hoc vocabulum, *Domine*, ad sinistrum epistolæ latus collocetur; magisque distet ab ultima linea, quam ab extremitate chartæ; et quanto clarior et spectatior persona cui scribitur, tanto inferius honorifica compellatio relegetur. Tum ad latus dextrum obsequiosæ voces: *Humillimus servus*, etc. inferius subscribuntur tantoque major observantiæ demonstratio, quanto in ipso oræ confinio et conterminio ponuntur.

15. Assignandus dies, annus et locus unde scribitur: v. g. *Parisiis xij kalendas aprilis anno MDCLXV*. Sunt qui diem in sinistra parte ad calcem epistolæ apponunt; aliis convenientior est locus in fronte prioris paginæ: verum hæc ad usum, qui jam apud Gallos obtinet; nam

alii sunt canones latinæ humanitatis.

16. Epistolæ, quæ scribuntur ad magnates, ut plurimum complicantur in modum fasciculi quadrati aut paulo secus : itaque epistolam complicatam, non obsignatam, et absque sua epigraphe, superinduces (*) charta concinne, quam postea in modum fasciculi epistolaris obsignabis ; in eo autem integumento appones epigraphen, ac omnino infra ad dextrum angulum indicinam loci. Porro, quanto inferius superscriptionis reliqua pars apponitur, tanto contestatior honoris significatio.

17. Repugnat honesto et decoro quidquam scribere in charta involucri vicaria, sive ad spectatos scribas, sive ad medioximos, sive ad quosque. Etenim, cum resignantur epistolares fasciculi, involuorum

(*) Ea Auctoris præceptione constat epistolare [involuorum, seculo decimo septimo, haud quidem jam vulgare, aliquo tamen usu receptum fuisse.

non introspectum plerumque vel dilaceratur, vel in ignem mittitur. Si autem nonnihil extra litteras inclusas et sub ipso integumento delitescens vis scribere, repones in schediolo quidem separato, quod eodem epistolari fasciculo concludes.

Atque hæc de scito et christiano inter homines decore breviter dicta sint ; quæ si observentur, quantumvis minutæ et exiles præceptiunculæ videantur, in omnia vitæ genera, officia, statusque copiosissimo, eoque suavissimo, fructu redundabunt.

INDEX

Præfatio editoris.....	4
Vita auctoris.....	8
CAP. I. — De honesta et scita corporis compositione et modera- tione.	17
CAP. II. — De incesso.	31
CAP. III. — De quibusdam actionibus et officiis inter homines.. . .	25
CAP. IV. — De colloquiis et sermoci- nationibus.	35
CAP. V. — De decoro in mensa. . . .	45
CAP. VI. — De ratione conscribendi epi- stolas.	53
